

Снігова королева (скорочено)

Ганс Крістіан Андерсен

Оповідання перше: Дзеркало та скалки

Цитата:

Отже, почнемо!.. Коли ми дочитаємо цю книжку до кінця, то будемо знати більше, ніж тепер. А тим часом — жив собі один лихий троль. Він був злючий-презлючий, наче сам чорт! Але якось і він був у чудовому гуморі, бо зробив собі дзеркало, у якому все добре і прекрасне здавалося гидким, а все негідне й погане виглядало прекрасним.

Усі учні троля — а в нього була своя школа — скрізь розповідали про те дивовижне дзеркало.

Отож вони бігали з тим дзеркалом, доки не залишилося жодної країни, жодної людини, яка хоча б раз не спотворилася в ньому. І тоді тролеві учні захотіли полетіти на небо, щоб поглузувати з янголів і з самого Бога. Що вище вони злітали, то дзеркало все дужче кривилося від гримас. Раптом дзеркало так затремтіло, що вирвалося з їх рук, упало на землю і розбилося на тисячу мільйонів, більйонів і ще більше скалок! І саме ці скалки наробили більше лиха, ніж саме дзеркало...

Слухайте, що ж було далі!

Оповідання друге: Хлопчик і дівчинка

Цитата:

У великому місті мешкало двоє бідних дітей. Хлопчик і дівчинка дуже любили бігати в гості одне до одного по даху й сидіти на маленьких стільчиках під трояндами. Там вони так гарно гралися!

Та взимку ці розваги припинялися.

Бабуся розповідала дітям про Снігову Королеву, яка пролітає вулицями міста й заглядає у вікна, — від того вони вкриваються крижаними візерунками, наче квітами.

— А Снігова Королева може зайти сюди? — спитала якось дівчинка.

— Нехай спробує! — відказав хлопчик. — Я посаджу її на теплу піч, і вона розтане!..

За вікном літали сніжинки, і одна з них, найбільша, упала на краєчок ящика з квітами. Раптом вона почала рости, рости і на очах перетворилася на жінку, закутану в білий серпанок, зітканий із безлічі снігових зірочок. Її очі блищали, як дві ясні зірки, проте не було в них ані лагідності, ані тепла.

Одного дня Кай і Герда сиділи й роздивлялися книжку...

— Ой! — раптом зойкнув хлопчик. — Мене кольнуло в серце, і щось потрапило в око!

Дівчинка взяла його за голову; Кай почав кліпати, але в очі нічого не було.

— Мабуть, уже випало! — сказав він.

Але в тому то й річ, що нічого не випало. То були скалочки з химерного тролевого дзеркала...

...Біль минув, але скалки залишились...

— Чого ти плачеш? — спитав Кай. — Яка ти тепер негарна! Мені зовсім не болить! Фе! — закричав він. — Цю троянду поточили хробаки! А ось ця й геть крива! Які жахливі троянди, не кращі за оці ящики!..

Переказ:

Відтоді Кая наче підмінили.

Цитата:

Усі Каєві розваги були тепер дивно-холодні, ба навіть злі. Якось, коли знову випав сніг, Кай прийшов до Герди з великою лупою і підставив під сніжинки рукав свого пальта...

— Подивись, як майстерно зроблено! — захоплено мовив Кай. — Це ж цікавіше, аніж справжні квіти! А яка точність! Жодної кривої лінії! Ох, якби вони тільки не танули!

Одного дня Кай у великих рукавицях і з санчатами за спиною прийшов до Герди і гукнув їй у саме вухо:

— Мені дозволили їздити на великому майдані!..

У розпалі цих веселощів на майдані з'явилися великі білі сани, і Кай швиденько встиг прив'язати до них свої санчата... Людина в білому повернулася до Кая и дружньо, як давньому знайомому, кивнула головою...

Ось вони вже виїхали за міську браму... Він силкувався скинути мотузок, яким зачепився за великі сани, але його санчата мовби приросли до них і вихором летіли далі й далі. Кай увесь тремтів і хотів був проказати молитву "Отче наш", але в голові у нього лишилася тільки таблиця множення.

Снігові пластівці все росли й росли, аж урешті зробилися величезними білими курми. Раптом курки розлетілися навсібіч, великі сани зупинилися і людина в білому підвелася. Її шуба й шапка були зі снігу. Це була жінка — висока, струнка, сліпучо-біла. Це була... Снігова Королева!..

— Ти й досі мерзнеш? — спитала Снігова Королева й поцілувала Кая у чоло.

О, її цілунок був зимніший за лід! Він пройняв Кая наскрізь — до самого серця, яке й гак було вже наполовину крижане. На мить йому здалося, що він ось-ось помре. Та тільки на одну мить, бо незабаром йому полегшало і він зовсім перестав мерзнути.

Тоді Снігова Королева ще раз поцілувала Кая, і з тієї миті він забув і Герду, й бабусю, і геть усіх!..

Кай глянув на неї. Снігова Королева була така прекрасна!.. Тепер кожна її рисочка була для нього взірцем досконалості...

Раптом Снігова Королева підхопила його і злетіла на чорну хмару...

...Високо вгорі блищав місяць, великий та ясний. Від того дня Кай дивився на нього усю довгу-довгу зимову ніч, а вдень спав біля ніг Снігової Королеви.

Оповідання третє: Садок бабусі, що знала чари

А що ж робила в цей час маленька Герда? Вона, звісно ж, по всіх усядах розшукувала Кая, але його ніде не було.

Переказ:

Герда вирішила спитати у річки, чи не бачила вона Кая, і за відповідь готова була віддати свої нові червоні черевички. В той час, коли Герда кидала черевички у воду, вона опинилася у неприв'язаному човні, який приніс її за течією до садка бабусі-чарівниці.

Цитата:

Аж ось вона припливла до великого вишневого саду, в якому стояв маленький будиночок під солом'яною стріхою з чудернацькими червоними і блакитними віконцями.

Переказ:

Бабуся захотіла залишити дівчину в себе, тому розчісувала Герду чарівним гребінцем, щоб та забула своє минуле і Кая.

Цитата:

Бабуся боялася, щоб Герда не побачила її троянд, бо тоді вона згадає про свої, а тоді про Кая — і втече. Так минуло багато днів... Одного ранку Герда сиділа й розглядала солом'яний капелюх бабусі, на якому були намальовані квіти. Найкращою серед них була троянда, — бабуся забула її стерти. От що таке стареча пам'ять!

— Гей, та тут нема троянд! — вражено скрикнула Герда і кинулася їх шукати.

Але даремно! Жодної троянди серед цього моря квітів не було!.. Тоді вона сіла на землю й заплакала, її теплі сльози впали якраз на те місце, де ріс колись один із трояндових кущів. І щойно вони змочили землю — звідти вигулькнув свіжий і квітучий кущ. На якусь мить вона вражено завмерла — і враз згадала про ті чудові троянди, під якими вона так любила сидіти з Каєм.

— Кай! О Боже!.. Як я забарилася! — вигукнула дівчинка. — Мені ж треба шукати Кая! Ви не знаєте, де він? — спитала вона у троянд. — Чи, може, ви вірите, що він помер і більше не вернеться?!

— Він не помер! — промовили троянди. — Адже ми були під землею, куди йдуть усі померлі, але Кая поміж них нема.

Тоді Герда кинулася в кінець садка... Недовго думаючи, Герда — так, як була, босоніж, — вибігла на шлях.

Оповідання четверте: Королевич і королівна

Герді знову довелося сісти перепочити. На снігу, навпроти неї, стрибав великий чорний крук...

—Крра-крра! Прривіт!..

Герда розповіла крукові про все своє життя і спитала, чи не бачив він Кая.

— Можливо! Можливо!

— Та невже? Справді? — вигукнула дівчинка і кинулася його обіймати.

— Спокійніше, спокійніше! — сказав крук. — Я гадаю, це був твій Кай. Але теперр він напевне забув тебе, бо має собі корролівну... Вона хотіла мати чоловіка, який би вмів підтрримувати ррозмову, а не такого, що вміє тільки пишатися, бо це дуже нудно... Наступного дня усі газети вийшли з моррем серрдечок і з вензелями корролівни. Там було оголошено, що будь-який вроодливий хлопець може з'явитися до палацу й

поговорити з королівною. Того, що поводитиметься вільно й невимушено та буде найкрасномовніший, королівна візьме собі за чоловіка... Саме тоді й з'явився хлопець — ні в карреті, ні верхи, а просто прийшов пішки!..

— Це напевне був Кай! А Кай одружився з королівною?

— Коли б я не був крук, я й сам би охоче одружився з нею, хоч я й заручений. Той хлопець тримався дуже розкуто й дуже мило. От королівна йому й сподобалась, і він їй також.

— Так, це справді був Кай! — сказала Герда... — Ох, ве́ди ж мене хутчіш до палацу!..

Коли всі вогні в палаці погасли, крук повів дівчинку довгими алеями, через сад, і врешті вони опинилися перед маленькими ледь прочиненими дверцятами. Вони переступили поріг і побачили там ручну ворону, що озиралася на всі боки.

Герда присіла і вклонилася їй, як колись навчила її бабуса.

— Мій наречений розповів мені про вас стільки гарного, маленька панночко! — промовила ручна ворона. — І "повість вашого життя" теж дуже зворушлива. Чи не можете ви взяти лампу, а я піду попереду? Не бійтеся, тут нікого нема...

Нарешті вони опинилися в опочивальні. Із самої середини стелі спускалася товста золота стеблина, на якій висіли два ліжечка, що мали форму лілеї. Одне було біле, і в ньому спала королівна, друге — червоне, і в ньому Герда сподівалася побачити Кая. Дівчинка злегка відгорнула одну з червоних пелюсток і побачила темно-русяву потилицю...

О, це був Кай!.. Вона голосно вигукнула його ім'я й піднесла лампу до самого його обличчя. Почувся шум — то відлетіли сні. Хлопець прокинувся і повернув голову...

О!.. Це був не маленький Кай!..

Маленька Герда заплакала й розповіла всю свою історію, а також усе, що зробили для неї крук із вороною.

— Ой, маленька бідолашко! — співчутливо мовили королевич з королівною і також трішки зажурилися...

Наступного дня її одягли з голови до ніг в оксамити й шовки. Їй дали й чобітки, і муфту, й чудову сукню, а коли вона з усіма попрощалася, до воріт під'їхала новенька карета зі щирого золота...

Лісовий крук, що саме одружився з ручною вороною, проводжав Герду... Після перших трьох миль крук і Герда попрощалися. Це було сумне прощання.

Оповідання п'яте: Маленька розбійниця

Цитата:

Вони довго їхали темним лісом, і їхня карета світила, як ліхтар. Вона засліпила очі придорожнім розбійникам, і вони цього не стерпіли.

— Золото! Золото! — закричали розбійники й кинулися на карету. Вони зупинили коней, викинули маленьких лакеїв і фурмана й витягли з карети Герду.

— Яка пухкенька! Яка пишненька! Горішками відгодована! — раділа, потираючи руки, стара розбійниця з довгою колючою бородою й волохатими бровами.

— Ой-йо-йой! — раптом закричала розбійниця, бо саме тієї миті її вкусила за вухо

власна-донька, що сиділа в неї за спиною.

— Ох ти мерзенне дівчисько! — закричала мати і не встигла вбити Герду.

— Не руште її! Вона буде гратися зі мною, — сказала маленька розбійниця. — Вона віддасть мені свою муфту, свою гарну сукню і спатиме зі мною в моєму ліжку...

Маленька розбійниця була така ж на зріст, які Герда, але дужча й ширша в плечах і смаглява. Очі в неї були чорні і якісь сумні.

Вона обняла Герду й сказала:

— Вони не приштрикнуть тебе, аж доки я на тебе не розсерджуся. Ти, напевно, королівна?

— Ні, — відказала Герда й розповіла про все, що їй довелося пережити, і як вона любить Кая.

— Цю ніч ти будеш спати зі мною, біля моїх любих звірят! — сказала маленька розбійниця.

Дівчаток нагодували, напоїли, і вони пішли у свій куток, де лежала солома, вкрита килимами. Над ними, на жердинах, сиділа добра сотня голубів. Усі вони, здавалося, спали, та коли підійшли дівчатка, голуби заворушилися.

— Вони всі мої, — сказала маленька розбійниця і схопила одного з голубів. Вона так ним трусоннула, що голуб аж забив крильми. — Поцілуй його! — крикнула вона, тицьнувши голуба просто Герді в обличчя.

— А ось мій любий дідуганчик: бе-е-е! — загорлала вона й потягла за роги прив'язаного до стіни північного оленя в блискучій мідній вуздечці. — Його теж треба прив'язувати. Щовечора я лоскочу його шию гострим ножом — він дуже цього боїться... А тепер ще раз розкажи мені про маленького Кая і про те, як ти мандрувала по світі.

І Герда розповіла все спочатку.

Два лісові голуби вуркотіли у своїй кліточці... Герда заснути не могла: вона не знала, чи її вб'ють, чи залишать живою.

Раптом лісові голуби сказали:

— Курр! Курр! Ми бачили маленького Кая. Біла курка несла на спині його санчата, а він сидів у санях Снігової Королеви. Вони летіли над лісом, коли ми ще лежали в гнізді. Снігова Королева дихнула холодом на наших братиків та сестричок, і всі вони вмерли, залишилися тільки ми... Курр! Курр!

— Що ви кажете? — скрикнула Герда. — Куди поїхала Снігова Королева? Ви знаєте про це?

— Вона поїхала, мабуть, до Лапландії, — відповіли голуби, — бо там завжди зима. Спитай-но у північного оленя, що стоїть на прив'язі.

— Так, там завжди сніг і крига, там так чудово! — промовив північний олень. — Там можна стрибати по просторах крижаних полях, там стоїть літній палац Снігової Королеви, а її улюблений палац височіє біля Північного полюсу, на острові, що зветься Шпіцберген.

Переказ:

Маленька розбійниця, почувши вранці цю розповідь, зглянулася над Гердою і

відпустила її разом з північним оленем на пошуки Кая.

Оповідання шосте: Лапландка і фінка

Цитата:

Олень зупинився коло вбогої хатинки, у якій мешкала стара лапландка.

Переказ:

Жінка відправила Герду з оленем до фінки із запискою на в'яленій рибі. Олень добіг аж до Фінляндії, де фінка, прочитавши записку на в'яленій трісці, сказала Герді:

Цитата:

— Маленький Кай справді у Снігової Королеви, проте він вельми задоволений, навіть щасливий, і гадає, ніби це найкраще місце в світі. А все через те, що в нього в серці і в оці засіли скалки трілового дзеркала, їх треба виїняти, інакше він ніколи не стане самим собою і Снігова Королева заволодіє ним назавжди.

— А ти не можеш допомогти Герді, щоб вона стала сильнішою? — запитав олень.

— Я не можу дати їй більше сили, аніж вона має тепер... Сила — в її чистому дитячому серці. Ї якщо вже вона не зможе дістатися до замку Снігової Королеви і виїняти з Кая зачаровані скалки, то більше ніхто в світі не зможе цього зробити... За дві милі звідси починається сад Снігової Королеви. Віднеси дівчинку до великого куща з червоними ягодами і прожогом вертайся назад — не барися й хвилини.

Але тепер саме час подивитися, що ж робив Кай?..

А він і не думав про Герду, і навіть не мав гадки, що вона стоїть за стіною замку...

Оповідання сьоме: Замок Снігової Королеви і що сталося згодом

...Маленький Кай, сам того не помічаючи, з холоду аж посинів. Королевіні поцілунки зробили його нечутливим до морозу, а його серце перетворилося на крижинку. Кай мудрував над плескатими гостроокими крижинами, складаючи з них різні фігури й слова. Проте він ніяк не міг скласти слово, якого йому особливо хотілося — "ВІЧНІСТЬ". Адже Снігова Королева сказала: "Коли ти складеш це слово, то станеш сам собі господар, і я подарую тобі увесь світ і новенькі ковзани". Та це слово ніяк йому не давалося...

І саме в цей час у величезну браму палацу входила Герда. У брасі її зустріли буйні вітри, які — о диво! — раптом затихли і лягли на землю, мовби хотіли спати.

Дівчинка увійшла до величезної крижаної зали і враз побачила Кая. Герда впізнала його! Вона кинулася йому на шию й закричала:

— Каю! Мій любий Каю! Нарешті я тебе знайшла!..

Та Кай сидів тихий, непорушний і холодний.

Тоді Герда заплакала, і її гарячі сльози впали йому на груди. Вони пронизали його до самого серця і розтопили крижану скалку чарівного дзеркала.

Кай поглянув на Герду, і вона заспівала йому про троянди.

Кай раптом заридав. Він ридав так довго й сильно, що скалка дзеркала витекла з ока разом зі сльозами. Тоді він упізнав Герду й радісно вигукнув:

— Гердо! Де ж ти так довго була? І де був я сам?..

Кай із Гердою вийшли з пустельного крижаного палацу. Вони йшли, тримаючись за

руки, й розмовляли про бабусю, про свої троянди, і на їхньому шляху вщухали буйні вітри й виглядало сонце...

А Кай із Гердою продовжували свій шлях, тримаючись за руки, і там, де вони проходили, розквітали квіти й зеленіла трава... Незабаром вони вже входили в низенькі двері своїх маленьких мансардок і саме тут здивовано зауважили, як вони обоє за цей час підрости.

Переклад О. Іваненко

Коментар

Казка "Снігова королева" разом із казками "Соловей", "Гидке каченя", "Штопальна голка" увійшли до збірки Г. К. Андерсена "Нові казки".

Мабуть, у жодній казці не протиставляються так яскраво добро і зло, дружба і влада, щирі стосунки дітей і угода між Каєм і Сніговою королевою, гаряче серце Герди і крижаний поцілунок Снігової королеви, холодне серце Кая. Таке протиставлення цілком різних життєвих явищ, понять, почуттів, думок, характерів і називається антитезою.

Саме з неї і починається "Снігова королева": з одного боку зло, негідне й погане, що уособлюють троль і його учні, з іншого — добре і прекрасне, втілене у Богові та янголах.